

*Memòria de la intervenció
arqueològica a la Via Laietana 32-34
/ Plaça d'Antoni Maura 10.*

Districte de Ciutat Vella.

(Barcelona, Barcelonès)

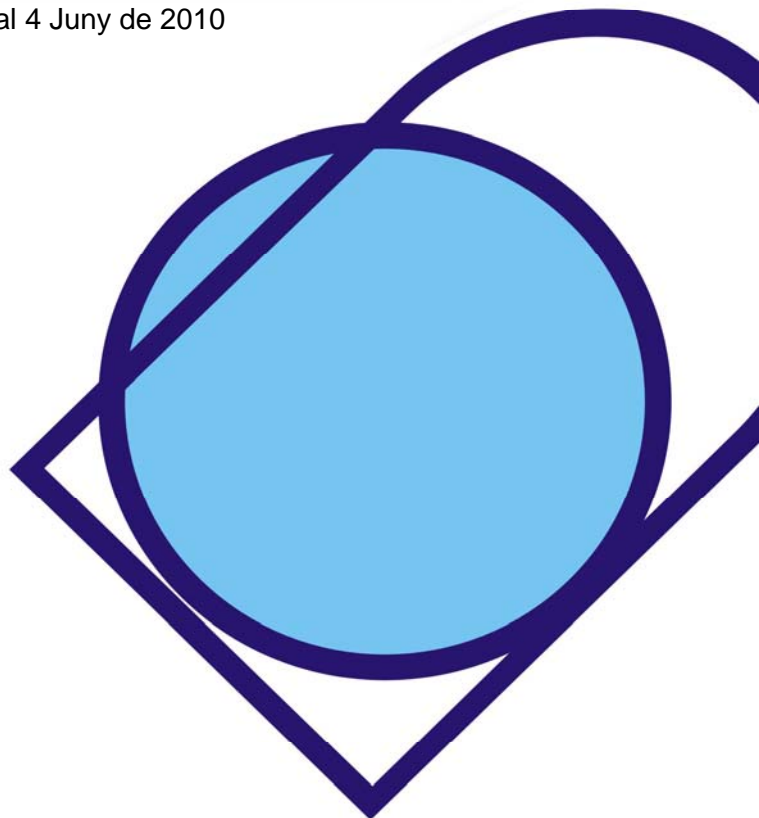
Codi. 056/10
Expedient 437 K121 NB 2010-1-5521

Dates de la intervenció: del 26 de maig al 4 Juny de 2010

Autor:

Pere Lluís Artigues i Conesa.

Data de lliurament: Febrer de 2012

ÍNDEX

Fitxa tècnica.

1. – Introducció	3
2. – Situació geogràfica	4
3. – Marc Històric i arqueològic	5
4. - Metodologia.	9
5.- Treballs realitzats	10
6. - Conclusions i consideracions finals	13
7. - Bibliografia	14

ANNEX 1: Inventari Fotogràfic

ANNEX 2: Inventari planimetria.
Planimetria.

FITXA TÈCNICA.

NOM DEL JACIMENT	Via Laietana 32-34 / Plaça. d'Antoni Maura 10
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva
CODI INTERVENCIÓ	056/10
RESULTAT DE LA INTERVENCIÓ	Negatiu
COORDENADES UTM	31N /ETRS89 X-431201,5 m. Y-4581871,4 m.
ALTITUD	9 m.s.n.m..
ANY INTERVENCIÓ	Maig-juny de 2010
TERME MUNICIPAL	Barcelona
COMARCA	Barcelonès
ARQUEÒLEG DIRECTOR	Pere Lluís Artigues i Conesa
EMPRESA	CODEX-Arqueologia i Patrimoni.
PROMOTOR	Vodafone
CONTRATISTA	Isolux Ingenieria s.a.
OBRA	Col·locació fibra òptica

1. INTRODUCCIÓ

Aquesta memòria fa referència als resultats de la intervenció arqueològica portada a terme entre els dies 26 de maig al 4 de juny de 2010 al subsòl de la vorera de la Plaça d'Antoni Maura 10 fins en numero de Via Laietana 32-34, del barri de Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera del districte de Ciutat Vella de Barcelona (Barcelonès).

Els treballs han estat motivats pel “*Projecte de unió de la xarxa de fibra òptica de Vodafone*” que implica l’afectació del subsòl per a la realització de les feines de col·locació i connexió de la nova instal·lació que efectuà l’empresa *Isolux Ingenieria s.a.*

Aquesta intervenció s’ha efectuat d’acord amb l’autorització emesa pel Servei d’Arqueologia i Paleontologia de la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya. L’actuació es cenyeix als procediments establerts a l’article 14 i següents del Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic. Expedient 437 K121 NB 2010-1-5521

El Projecte d’Intervenció Arqueològica, així com el control, i supervisió dels treballs s’han dut a terme pel Museu d’Història de Barcelona.

Les tasques arqueològiques han estat realitzades per l’arqueòleg de l’empresa CODEX-Arqueologia i Patrimoni, Pere Lluís Artigues Conesa i el treballs han estat finançats per l’empresa *Isolux Ingenieria s.a.*

2- SITUACIÓ GEOGRÀFICA.

L'indret on s'ha efectuat la intervenció arqueològica es troba situat a la ciutat de Barcelona, comarca del Barcelonès, Entre el número 10 de la Plaça d'Antoni Maura i els números 32 i 34 de la Via laietana.

Les coordenades UTM, segons l'Institut Cartogràfic de Catalunya (ICC) són: E (X) 431201,5 m. (Y) 45581871,4: UTM 31N/ETRS89 i estan a 9 m.s.n.m.

Vista zenital de part del la ciutat amb la ubicació de l'àrea de la intervenció (imatge ICC)

3. MARC HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC.

La intervenció es situa en una part molt propera al nucli original de desenvolupament de la ciutat de Barcelona. Aquest fet motiva tant l'interès de la seva excavació arqueològica com l'existència de restes patrimonials d'una ampli ventall cronològic,

La zona que ens ocupa es situa, durant els primers temps de formació de la ciutat, fora del recinte emmurallat d'època augustea. Aquesta formava part de *l'ager* o territori immediat de la ciutat. A tocar de la muralla, tant propera al lloc on ens trobem, estava ocupat, si bé no és segur que a tot al seu circuit, per un fossat doble que a més de les seves funcions defensives devia estar relacionat amb la canalització d'aigües residuals i dels cursos de les rieres que envolten la petita elevació del *mons Taber*: la riera de Sant Joan a la banda nord-est i la riera del Pi o de Santa Anna a la banda sud-oest .

L'ocupació de l'espai fora muralla quedà confirmat durant l'excavació l'any 1954 de part d'una vil·la periurbana, entre la Via Laietana, carrer Tapineries i la plaça Antoni Maura, i de les que se'n trobaren noves restes durant l'excavació de l'any 1984 de l'avinguda de la Catedral (AAVV.1992). Altres evidències de l'ocupació de *l'ager* proper són els obradors ceràmics del qual és un bon exemple el forn romà conservat al carrer Princesa (CASAS, MARTÍNEZ 2006) o el possible taller localitzat en el Mercat de Santa Caterina (AGUELO, CARRERAS, HUERTAS,. 2006). En aquest sector nord-oriental de la ciutat, ja al baix imperi, destaca, a banda de la construcció de les noves muralles, la transformació de la vil·la periurbana de la plaça Antoni Maura com a àmbit funerari (BELTRÁN 2010:382) o les àrees de necròpolis properes a l'actual via Laietana, avinguda de Francesc Cambó, o la localitzada en el mercat de Santa Caterina (AGUELO, HUERTA, PUIG. 2005). Dins de les transformacions de la ciutat en el trànsit entre l'imperi romà i les noves realitats polítiques s'ha d'esmentar, a nivell de topografia urbana, l'evolució ben coneguda d'aquest sector de la ciutat documentat i conservat sota l'actual plaça del Rei, en la que destaca la formació del conjunt episcopal (BETRÁN, 2001).

Amb la desintegració del món romà els espais que envolten aquesta part de la ciutat serien destinats a horts suburbans. S'han documenta nombroses sitges i pous tant en les excavacions de Santa Caterina com en eles efectuades en l'avinguda de la

Catedral que s'amortitzarien entre el segle IX i X i que venen a confirmar-ho (AGUELO, HUERTAS, PUIG. 2005:25)

No serà fins a finals del segle X i inicis del XI que la ciutat torna a desbordar els seus límits. En el suburbi, i seguint els eixos viaris, sorgeixen diversos nuclis de cases o raval (burgs de la Bòria, de les Arenes, dels Arcs, del Pi...), que són complementats per d'altres que planifiquen l'ocupació del sòl (vilanoves de Sant Pere, dels Còdols, de Mar...). En el segle XI es bastirà un cenobi en l'àrea del mercat de Santa Caterina, que ha estat identificat com el de Sant Salvador (AGUELO, HUERTAS, PUIG. 2005:26)

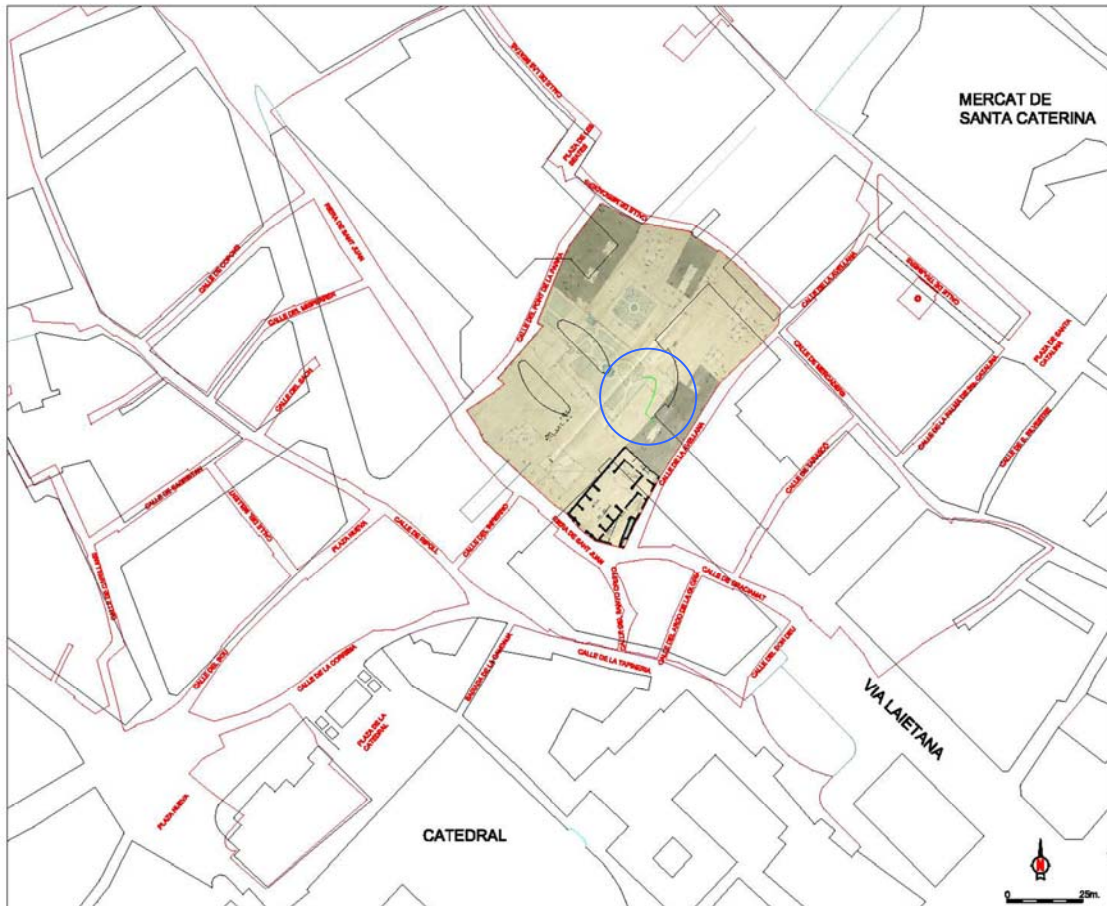
Sembla però que l'inici del procés d'edificació fora muralles s'iniciaria a finals del segle XII intensificant-se al llarg del XIII. La construcció del nou tram de muralles facilitarà l'expansió de urbana en aquesta zona, ben comunicada amb mercats i nuclis de poder civil i religiosos. Vers l'any 1243 s'inicia la construcció d'un nou convent que substituirà el de Sant Salvador. L'espai entre la muralla romana i el nou convent de sant Caterina es formaria la primera àrea de mercat als peus de l'antiga porta romana, ara anomenat castell Vell i convertit en residència del veguer des de finals del segle IX. Tot aquest sector serà ocupat per diferents taules i obradors i altres propietats immobiliàries

Els topònims antics d'aquest sector donen bona idea de la seva activitat: plaça del blat, l'actual plaça de l'Angel, plaça de l'oli a l'actual via Laietana davant de la plaça de Ramon Berenguer o el carrer Sabateria, actual Tapineria, A aquest panorama se li ha d'afegir, si més no des de finals del segle XIII, la localització del Maell Major de la ciutat, que juntament amb altres tenien el monopoli de matar i vendre carn, que estava situat en l'antiga plaça del Blat. (ORTÍ 2000, MUTGÉ 2004:381)

Com es veu, aquest sector de la ciutat presenta un gran dinamisme des dels primers segles medievals així com la localització d'elements urbans de gran importància.

És a l'època contemporània quan aquesta àrea nord – oriental de Barcelona pateix una de les grans transformacions. Un cop iniciada l'execució del pla Cerdà, els barris de Ciutat Vella, formaven una mena de tap entre aquesta nova urbanització i el port. Per tant calí obrir una via d'accés que comuniqués aquests dos extrems. Si bé ja esbossada al pla Cerdà, no serà fins el 1908 que s'inicien els primers enderrocs per donar lloc a l'anomenada Via A de la Reforma, la via Laietana amb la participació dels

grans arquitectes del moment com Lluís Domènech i Montaner al tros entre el port i la plaça de l'Àngel, Josep Puig i Cadafalch entre aquesta plaça i el carrer Sant Pere Més Baix i Ferran Romeu i Ribot entre aquest darrer carrer i la plaça Urquinaona (MOLET 2003). Entre 1942 i 1954 s'inicia l'enderroc de les edificacions que formarien l'avinguda de la Catedral i de Francesc Cambó

Transcripció gràfica del quarterons de Garriga i Roca (1858) en vermell, sobre la trama actual de la ciutat, en negre. El cercle en blau indica l'àrea de la intervenció en l'interior del qual es situa la rasa de Vodafone en verd.

L'àrea en concret respon al districte 2, barri 8 i illa 3 segons els quarterons de Garriga i Roca, comprés entre els carrers de Mercaders, del Pont de la Parra, la riera de Sant Joan i de l'avellana. Destacar la presència de l'església de Santa Marta en l'extrem sud. Església barroca edificada vers 1735 i enderrocada l'any 1909 amb la construcció de la Via Laietana, conservant-se la seva portalada que fou traslladada al nou hospital

de Sant Pau l'any 1911, col·locant-se en la seva nova ubicació l'any 1928.¹ Durant les intervencions de l'any 1954 que Duran i Sampere efectuar entre la via laietana i Tapineria localitzà part de la fonamentació de l'església.

El trasllat de casal, monestir i convents, o part d'ells es repetit diverses vegades on cal destacar casa Padellàs, actual seu del Museu d'Història de Barcelona, a la plaça de Sant Felip Neri on es varen traslladar els edificis del gremis dels sabaters i el dels calderers

¹ Dades estretes de www.rutesdelmodernismo.com.

4- METODOLOGIA

La metodologia emprada en aquesta intervenció s'ha adaptat al tipus d'actuació estipulada al projecte d'intervenció arqueològica realitzat pel Museu d'Història de Barcelona. Aquest, plantejava un control arqueològic de l'excavació de la rasa per part dels treballadors de l'obra i una vegada detectades les estructures o estrats amb potencialitat arqueològica, es realitzaria la seva excavació amb metodologia i enregistrament arqueològic seguint el mètode Harris-Carandini. Donat que aquesta ha estat negativa no ha calgut aplicar-ho.

Tot el procés d'excavació s'ha documentat fotogràficament, utilitzant el suport digital. Així mateix, es porta a terme el corresponent registre gràfic, fent un aixecament topogràficament de la rasa. D'aquesta queda situada físicament en l'espai de la Ciutat, amb punts ben definits i situats en els plànols topogràfics de la Ciutat. Totes les plantes es lliuren en format digital i en paper, utilitzant-hi per a la seva informatització el programa de dibuix vectorial Autocad 2004.

El codi identificatiu de la intervenció facilitat pel Museu d'Història de Barcelona és **056/10**.

5.- TREBALLS REALITZATS I RESULTATS OBTINGUTS

Passem a resumir els treballs realitzats i els resultats obtinguts durant la intervenció portada a terme al subsòl de la vorera situada entre el número 10 de plaça d'Antoni Maura fins el 32-34 de la Via Laietana de Barcelona. La realització de la rasa en un àrea pertanyen al que havia estat el *suburbium* de l'antiga ciutat de *Barcino* així com l'eixampla medieval de la ciutat, preveia la possible aparició de restes per a les cotes que s'havien d'assolir.

El plantejament inicial era la realització d'una única rasa per a la col·locació dels tubs pel nou cablejat de fibra òptica que des d'una arqueta de telefònica situada davant del número 10 de la Plaça d'Antoni Maura devia arribar fins l'arqueta de serveis de Vodafone situat en el carrer Via Laietana 32-34.

Durant el procés de rebaix, es constata una abundant concentració de serveis en ús (gas, cablejat de mitja i baixa tensió, enllumenat públic i senyalització vial), que van obligar a modificar la cota de rebaix de la rasa.

La rasa.

En un primer moment es plantejà la realització de la rasa el més a prop de la vorada. La presència de mobiliari urbà, arbrat i una cabina de telèfon, comportà el desplaçament de la rasa cap el centre de la vorera. Es tracta d'una rasa de 22 metres de longitud per 0,5 metres d'ample. El projecte inicial contemplava una fondària d'1,50 metres, la presència de gran nombre de serveis no va permetre baixar més de 0'70 metres assolint en alguns indrets 0'40.

Control i procés de l'obra.

En primer lloc es procedir a extreure amb el martell compressor i de forma manual, la pavimentació actual, formada per rajols quadrangulars de 20 centímetres de costat així com la seva preparació, composta per un nivell de formigó que variava entre 5 i 20 centímetres de gruix. La rasa s'anava realitzat en petits trams pels operaris, per a facilitar la seva feina, però de forma continuada fins acabar-la.

Procés manual d'eliminació de la pavimentació.

Una vegada enretirada la pavimentació de rajoles, no es va documentar estratigrafia. El subsòl estava format principalment per una gran quantitat de sauló i en els punts que no estava afectat per alguna rasa de servei, era visible restes d'enderrocs, segurament de les edificacions que havien existit en aqueta zona i que foren enderrocades.

Podem afirmar que durant el control de la realització de la rasa no s'ha documentat cap estructura ni nivell que pugui ser d'interès arqueològic i històric. Durant el rebaix solament es detecten evidències relacionades amb els nivell de circulació actual del carrer i dels diferents serveis soterrats que s'han anat col·locant en el subsòl. En cap moment ha aparegut ceràmica ni elements d'interès.

Tram inicial de la rasa on s'aprecia amb claredat el cablejat dels semàfors i un paquet de runa. És el punt que es va assolir més fondària.

Finalitzada la rasa i col·locats els tubs es torna a tapar amb sorres i es pavimentà.

A l'esquerra tram de la rasa de la Plaça Antoni Maura, aquesta va anar pujant de cota a mesura que avançada per causa de la presència de serveis. A la dreta tram de la rasa a Via Laietana on no es va poder superar els 0'40 metres

Vista puntual del tall en el punt de la rasa amb la cota més baixa. S'aprecia com a sota de la pavimentació i la preparació d'aquesta, només apareix sauló

6. CONCLUSIONS I CONSIDERANCIONS FINALS.

Una vegada finalitzada la intervenció es pot afirmar que s'han assolit els objectius proposat, que eren la de control i documentació.

Com a resultats podem afirmar que el control de la rasa executada entre el número 10 de la plaça Antoni Maura i el 32-34 de Via Laietana ha donat **negatiu**. La poca potència a la que al final s'ha pogut arribar i les nombroses serveis localitzats no han permès d'arribar a cotes d'interès.

Malgrat que les vies públiques actuals, sofreixen continues afectacions i remodelacions, que han pogut afectar i destruir els nivells superiors, no es pot descartar la presència d'estructures d'interès arqueològic en cotes inferiors a les assolides per la rasa, tal i com ho demostra els resultats obtinguts en l'excavació de l'any 1989 a l'avinguda de la Catedral que van permetre localitzar, no només restes de les edificacions enderrocada entre 1942 i 1957, també restes medievals, un gran fossat defensiu romà així com algunes estructures associades a la vil·la de la plaça d'Antoni Maura que ja havia estat descoberta l'any 1954 (AAVV.1992:66, DURAN. 1972, BELTRAN. 2010:390). No podem oblidar la necròpolis descoberta a l'avinguda de Francesc Cambó, durant la intervenció efectuada entre 1984 i 1986 (GRANADOS-RODÀ. 1993:25, BELTRA, 2010:392) i que posteriorment s'han realitzat noves intervencions , en la que a més es documentaren nombroses estructures pertanyents a les edificacions enderrocades entre 1942 i 1957.

7. BIBLIOGRAFIA

AAVV. (1992) L'avinguda de la Catedral. De l'ager de la colònia Barcino a la vilanova dels arcs. Ajuntament de Barcelona.

AGUELO, Jordi, Josefa HUERTAS, Ferran Puig. (2005) "Santa Catwerian de Barcelona: assaig d'ocupació i evolució." *Quaderns d'Arqueologia i Història de la ciutat de Barcelona 01*. Barcelona, pp. 10-43.

AGUELO, Jordi, Cesar CARRERAS, Josefa HUERTAS. (2006) "L'ocupació alt imperial del solar del mercat de Santa Caterina. Un possible centre productor ceràmic." *Quaderns d'Arqueologia i Història de la ciutat de Barcelona 02*. Barcelona, pp. 60-73.

ALCOY, Rosa. ET ALII (1999). *La Barcelona Gòtica*. MHC.B. Barcelona. pp. 57-98.

BELTRÁN DE HEREDIA, J (2001). De Barcino a Barcinona (segles I – VII). Les restes arqueològiques de la plaça del Rei de Barcelona. Barcelona.

BELTRÁN DE HEREDIA, J (2010) "La cristianización del *suburbium* de Barcino" Monografias de arqueologia cordobesa 18. Las àreas suburbanas en la ciudad histórica. Córdoba.

BLASCO, Mónica; GRANADOS, Josep Oriol i altres (1992). *L'avinguda de la Catedral de l'ager de la colònia Barcino a la vilanova dels arcs*, Servei d'Arqueologia Urbana de la Ciutat, Barcelona.

CASAS, J. MARTINEZ, V: (2006) "El taller ceràmic d'època romana del carrer Princesa de Barcelona. Estudi arqueològic de les restes i estudi arqueomètric del material ceràmic." *Quaderns d'Arqueologia i Història de la ciutat de Barcelona 02*. Barcelona, pp. 36–59.

GRANADOS, Oriol (1991): "Estructura urbana de la ciutat romana" a *Història de Barcelona*. Vol 1. Dirigida per Jaume Sobresqués i Callicó. Gran Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

GRANADOS, J. Oriol, Isabel Rodà (1993) “La Barcelona de l'època romana” i “Barcelona en la baixa romanitat” a III Congrés d'història de Barcelona. Barcelona pp. 11-48.

MARTORELL,V.; FLORENSA, A. ;MARTORELL,V. (1970). *Historia del Urbanismo en Barcelona: del plan Cerdà al área metropolitana*. Edit. Labor. Barcelona. Pàg 15-23; 75-101.

MOLET PETIT, J. (2003) “Entre conservació i modernització l'esventrament del centre urbà.” *El procés urbà i la identitat gòtica de Barcelona. Barcelona Quaderns d'Història 8*. Barcelona, pp. 235–256.

MUTGÉ VIVES, Josefina (2004). *Política, urbanismo y vida ciudadana en la Barcelona del siglo XIV*. CSIC. Departamento de estudios medievales. Barcelona.

ORTÍ, P. (2000) *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval: Barcelona, segles XII – XIV*. Barcelona.

ANNEX 1. inventari Imatges digitals.

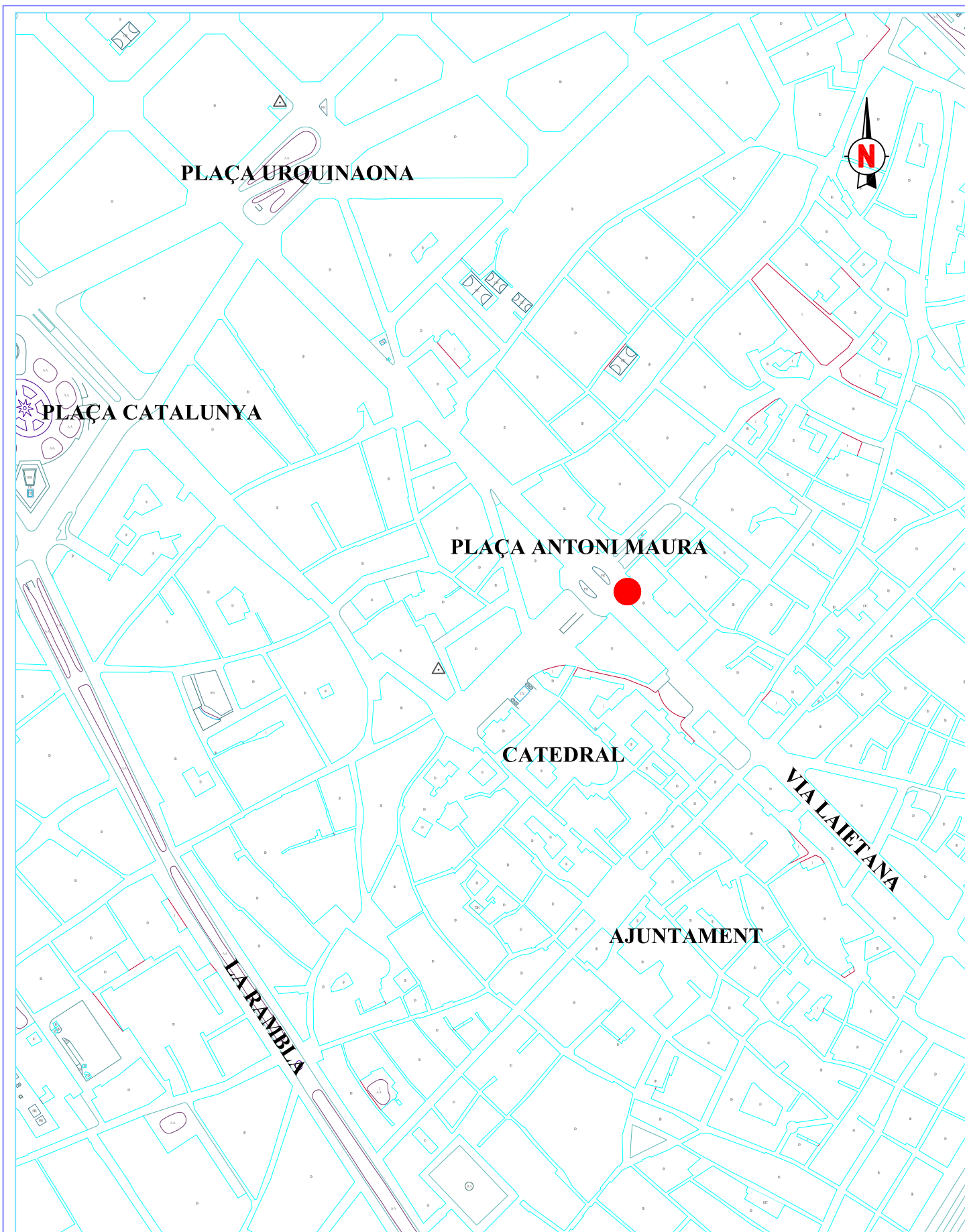
Num.	Any	Sector	UE
1			Fitxa amb llicència d'obra.
2			^rea d'actuació i nici de la rasa
3			Procés d'exacavació manual de la rasa. Cota inicial de -1 metres
4			Primer tram de rasa oberta on es visible el sediment format per runa i on s'aprecia una línia de serveis.
5			Aixecament del paviment per mitjans mecànics.
6			Vista general de part de la rasa. S'ha pujat el nivell per localitzar-se una consducció de gas
7			Vista general de part de la rasa. S'ha pujat el nivell per localitzar-se una consducció de gas
8			Vista del tall de la rasa format íntegrament per sauló.
9			Vista del tall de la rasa format íntegrament per sauló.
10			Visat del tall format per sauló que reomplen la rasa de la conducció de gas, que aperix a sota de la imatge amb plastic. Es veu línia de llums dels semàfors
11			Vista parcial de la ras amb serveis.
12			Vista parcial de la rasa.
13			Vista parcial de la rasa amb serveis.
14			Vista general de l'àrea de la intervenció.
15			Vista general de la rasa. Aquesta a nant pujant de cota gradualment.

Num.	Any	Sector	UE
16			Vista general de la rasa en l'àrea de la plaça Antoni Maura. Aquesta ha anant pujant de cota gradualment.
17			Vista del tram de rasa a Via Laietana. No es pot baixar per la gran quantitat de serveis existents.
18			Vista del tram de rasa a Via Laietana. No es pot baixar per la gran quantitat de serveis existents. Al fons caixa de connexió.

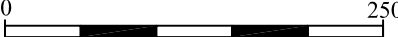
ANNEX 2. Planimetria.

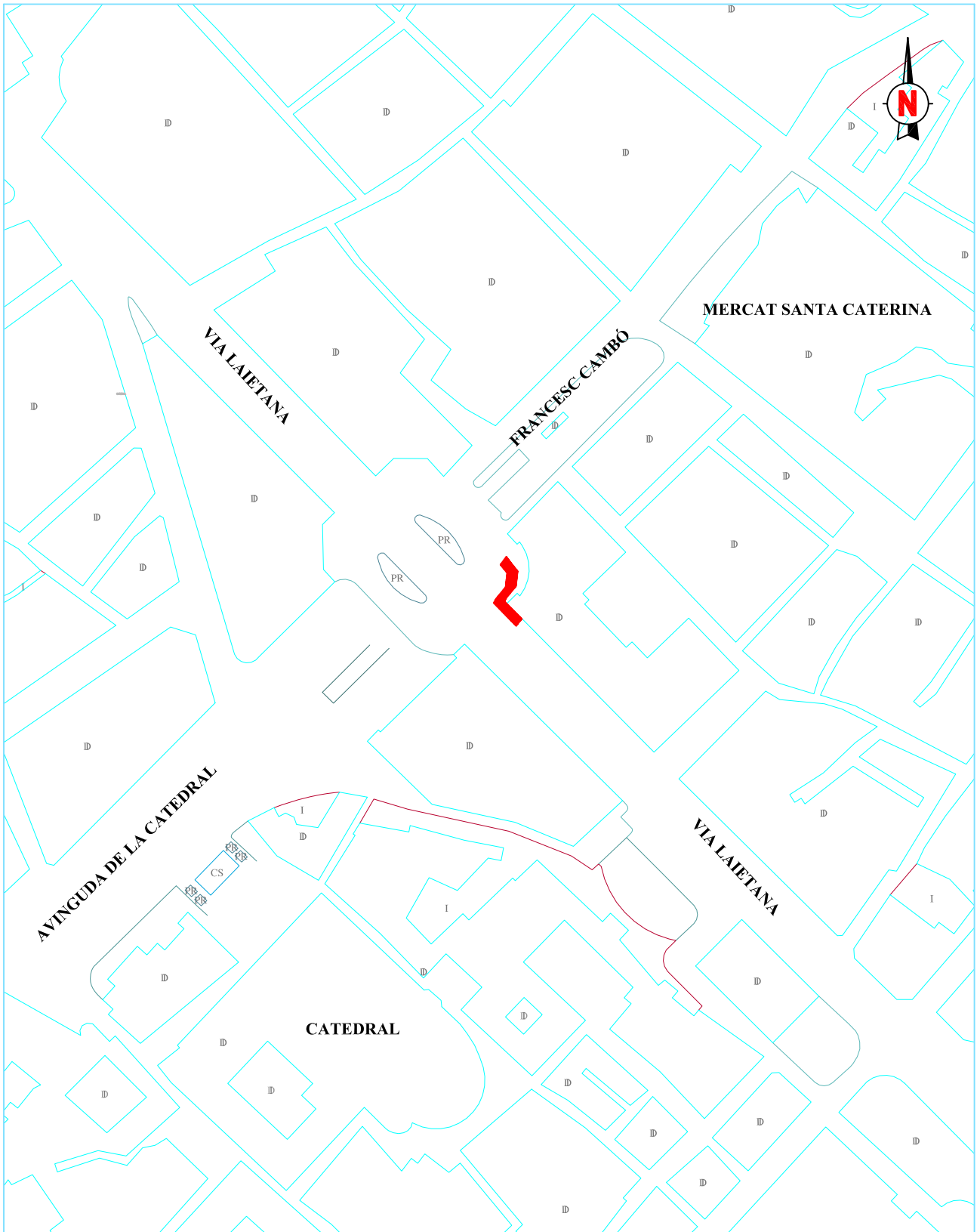
Llistat planimètric.

1. Plànol de situació. Esc. 1: 5000
2. Plànol de situació general. Esc 1:2000
3. Planta general amb la situació de la rasa. Esc. 1:500

ICC

 CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
	Laietana 32/ Antoni Maura 10.(Codi 056-10) Barcelona (Barcelonès)	Plànol de situació	1
DIN A4 Escala: 1:5000	0 250	Data: juny 2010	

ICC

CODEX
ARQUEOLOGIA I PATRIMONI

INTERVENCIÓ

Laietana 32/ Antoni Maura 10.(Codi 056-10)
Barcelona (Barcelonès)

NOM DEL PLÀNOL

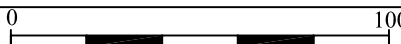
Plànol de situació general

Núm.

2

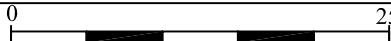
DIN A4

Escala: 1:2000

Data: juny 2010

	INTERVENCIÓ		Núm.
	Laietana 32/ Antoni Maura 10.(Codi 056-10) Barcelona (Barcelonès)		3
DIN A4	Escala: 1:500		Data: Juny 2010